

Kniha je doplněna zdařile vybraným obrazovým materiálem, který ve starších cestopisech ilustruje pohled na skutečnost očima cestovatelů (např. Kryštof Harant své zápisky doplňuje sugestivními kresbami místní fauny a flóry), v pozdějších pak přibližuje realitu pomocí vlastních fotografií autorky.

Stanislava Adámková

Texty, média, meziprostory a střety aneb o intermedialitě

Žilková, M.: Intertextuálne a intermediálne interpretácie. Nitra: UKF FF ÚLUK, 2012, 214 s. 978-80-558-0109-4

V současnosti je jedním z nejtypičtějších jevů v kulturní produkci mediální spleť rostoucí okolo „původních sdělení“, střetávání a prostupování médií a mediálních prezentací, vytvářejících tak, svými kombinacemi i kontaminacemi, výsledná „sdělení nového typu“; jde tedy o jev, jemuž lze říkat intertextuální a intermediální proces. Sdělení jsou odrážena v intermediální síti, zmnožována, jsou vytvářena jejich „pokračování“, umístěvaná do „nových prostorů mezi“ dosavadními mediálními realizacemi... Zkoumání (nebo i pouhé sledování) současné kulturní komunikace a jejich proměn se tedy bez zřetele k intertextuálním a intermediálním jevům neobejde.

Odborné publikace, které se snaží o postižení a prezentaci význačných rysů současné kultury, bývají v zásadě dvojího druhu: jedny směřují k zobecnování, chtějí promyšlet a shrnout celou situaci současné kulturní komunikace; a druhé kladou fundament pro ona promyšlení a zobecnění, tím, že se drží konkrétních kulturních textů, zkoumají je a rozpoznávají jevy a tendence na jejich konkrétním případě. K tomuto druhému druhu náleží i kniha **Marty Žilkové** s názvem „**Intertextuálne a intermediálne interpretácie**“ (Nitra: UKF, 2012; 214 stran). Kniha slovenské teoreticky kultury si vybírá a vůči čtenáři přívětivým způsobem mapuje současné intertextuální a intermediální typické jevy a tendence ve slovenském kulturním prostředí.

Rozmanitosti zkoumaných jevů a snaze o těsné přiblížení k nim je podřízen i postup výkladu a celá kompozice knihy (jak je i výslovně zmíněno v jejím úvodu). Centrální místo v knize patří rozborům konkrétních kulturních produktů, ale v rámci těchto rozborů jsou jako situačně příhodné dodávky potřebné teoretické výzbroje podávány užitečné výklady základních pojmů a teorie k problému, lapidárně a přehledně.

První kapitola se zabývá aktuálním kulturním trendem: převahou zla a jeho variant v současném umění a v masmediované kultuře. Autorka vyjmenovává význačné změny a proměny hodnotových kritérií v současném společenském životě, v etice, kultuře a politice, jimiž lze postihnout specifickou současného mediálního a kulturního zacházení s tématem zla, zloby či zločinu – jsou to zejména: společensko-pracovní rovnostářství, odmítnutí či opuštění kultu osobní cti, transparentnost obsahů ve vizuálních médiích (s. 14–15). Zlo podléhá v postmoderním mediálním provozu zesměšňování a trivializaci, tím však neztrácí nic ze své atraktivnosti, naopak, je v centru zájmu autorů a je prezentováno stále otevřeněji.

Proměnou hodnotících stereotypů v rámci kulturněantropologické binární opozice město-vesnice se zabývá další kapitola. Následuje pak analyzování situace knižní kultury, dostávající se dnes pod stále větší tlak vizuálních médií a vizualizační tendence v současné kultuře – tendence směřující k masivnějšímu využití výtvarného umění, ke zvýšené potřebě názornosti a k posílení principu hry a hravosti (s. 39). Rozbory některých na Slovensku vydaných komiksových knih se soustředí zejména na kontroverzní případy kontaminací prvků zábavné a odborné literatury.

Oddíl věnovaný zkoumání současného směřování mediální kultury mimo jiné zdůrazňuje hlavní charakteristiky (a zároveň problémy) převládající v dnešních mediálních obsazích: desenzibilizaci (anestetické působení), izolaci (prohlubující se osamocnost příjemce), narůstání brutality, násilí a zloby, generování falešných iluzí, klesající náročnost na zábavu a umění (s. 55). Globalizační tendence a markantní vstup komerčnosti po roce 1989 vytlačil z televize a rozhlasu vše jiné než informační a zábavnou funkci (s. 59). Ona „zábava“ je však pojmána velmi zplošťujícím způsobem; výběr z mediální nabídky u běžného recipienta přechází v neuvědomělé ovlivnění nejen při výběru tématu, ale i ve volbě či preferenci žánru a i celého uměleckého druhu; zásady věkové přiměřenosti vzaly za své – a tak jsou dnes příjemci textů a obrazů navyklí přijímat produkty, kterým nerozumějí, a zase mnohým z těch produktů, které jsou pro jejich věkovou skupinu „původně vhodné“, už rozumět přestávají... (srov.: s. 65 a dále). Autorka zkoumá rezonanci televizního vysílání i skrze webová diskusní fóra jednotlivých televizních stanic (např. na s. 60–61).

Oddíl věnovaný variantám interaktivnosti v současných médiích (hlavně v televizi) dává rozmach a fetišizaci interaktivity po roce 1989 do souvislosti s fenoménem a fetišem „sledovanosti“ (s. 79–89).

Velká část knihy je věnován rozhlasovému „mediálnímu dramatu“. V seriálu rozborů jednotlivých textů a pořadů autorka ukazuje na většinou poměrně drsné propojení (spíše akčnějších a agresivnějších) dramatizací původních (spíše poetičtějších a s náznakem pracujících) literárních textů. Uvědomujeme si nad těmito stránkami (ne vždy, někdy méně, jindy silněji), jak různé kódy a stylové prvky na sebe ve výsledném formátu neomaladě narážejí (v postmoderním intermediálním duchu „anything goes“); v těch horších případech máme před sebou jakousi pomyslnou zdivočelou laboratoř, inflačně chrlící imitace někdejších uměleckých experimentů...

Závěr patří „výhrám a prohrám mediální výchovy“ (s. 181–194) – palčivému pedagogickému a badatelskému poli, kde se od nástupu tzv. nových médií stále nové a nové výzvy množí tempem takřka děsivým. Zde je sledován směr integrace mediální výchovy a vyučování literatury.

Pokud si „staré estetické normy“ i v budoucnu podrží svůj status, mají podobná zkoumání a rozbory ten význam, že mohou náročnějším (kulturně citlivějším) čtenářům pomáhat rozpoznávat a artikulovat rozdíly mezi zasouványými hodnotami a vtíravými pahodnotami mediovaných textů. A pokud si mediální kultura, sebenaplňujícím a sebezpotvrzujícím omiláním svých stereotypů, prosadí svou – a z „dnešních pahodnot“ se stanou „zítěžší hodnoty“ –, pak alespoň můžeme s pomocí takovýchto knih sofistickovaně sledovat a vnímat případnou takovou kulturně-civilizační transformaci – takřkajíc „v přímém přenosu“.

Daniel Bína